

Міністерство освіти і науки України
Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІСТЬ

**Матеріали
XXVII наукової конференції
здобувачів вищої освіти**

Випуск 41

СТАТТІ

Одеса – 2021

Саме ці засади поезики Мацуо Басьо стали для наступних поколінь визначальними у формуванні власного менталітету нації.

1. Басё М. Лирика / пер. с япон. Москва: Художественная литература, 1964. 195 с.
2. Басё М. Лик вечерней луны: Стихотворения/ пер. со старояп. Харьков: Фолио, 2005. 255 с.
3. Басё. Стихи. / «Стихи» Мацуо Басё. / [Электронный ресурс]. - <https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%9C/macu-basyo/stihi/1>
4. Бабочки полет: японские трехстишия/ пер. с яп. В.Н. Марковой. Москва: Летопись, 1999. 358 с.
5. Владимирова Н. А. Путешествие в страну восходящего солнца: японские трехстишия хокку. *Литература. Первое сентября*. 2004. № 45. С.10 - 12
6. Каратеева Т. Поэзия Востока: Китай. Япония. *Литература. Первое сентября*. 2002. № 42. С. 3 - 4.
7. Ніколенко О. М., Філіна О. І. // Філософія життя у китайській та японській літературах (Лі Бо, Ду Фу, Мацуо Басьо, Ісікава Такубоку, Ясунарі Кавабата, Кобо Абе) : Посібник для вчителя. Харків : Ранок, 2003. 192 с.
8. Шкаруба Л. М. Хризантема і меч: японська культура і Мацуо Басьо. *Зарубіжна література*. 2004. № 1. С. 45 - 50.
9. Японская классическая поэзия. Смоленск: Русич, 2002. 528 с.
10. Япония: справочник / под общ. ред. Г .Ф. Кима и др. Москва: Республика, 1992. 543 с.
11. Японская поэзия: сборник / сост. и пер. с япон. А. Е. Глушкина и В. Н. Маркова. Москва: Гослитиздат, 1956. 396 с.
12. Японская поэзия/ пер. с япон. СПб: Северо-Запад, 2000. 662 с.
13. Япония: идеология, культура, литература /отв. ред. В. Н. Горегляд, В. С. Гривнин. Москва: Наука, 1989. 199 с.

В. МІТЧЕНКО ТА УКРАЇНСЬКЕ ГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО

Іванова Д.

Мистецтво письма являє собою один із найважливіших аспектів розвитку світової культури. Чимало творів літературного й художнього мистецтва, культури та науки дійшло до наших часів саме завдяки кропіткій

праці писарів і художників свого часу. Споглядаючи деякі з них, не можна не помітити, що сам шрифт сприймається глядачем не тільки з точки зору інформаційної складової, але й з позиції візуального, естетичного впливу [3; 6]. Так у деяких народів мистецтво шрифтової культури зазнало вкрай високого розвитку.

Всесвітньо відомі незрівнянні старовинні зразки каліграфічного мистецтва східних культур. Зокрема, у Китаї та Японії і на сьогодні даний мистецький напрям залишається вкрай важливою складовою культури народу в цілому.

Між тим в Україні також завжди існувала своєрідна каліграфічна традиція, яка великою мірою проявила себе у X-XIII століттях. Її найвідомішими взірцями і яскравим прикладом давньослов'янського писемного мистецтва є створені в Києві «Остромирове Євангеліє» 1037 року та «Київські глаголичні аркуші»[3; 40].

З розвитком писемності свій початок бере скоропис, що у протиположності до давнішим зразкам письма мав більшу свободу стилю та сприяв до винаходу нових естетичних форм у сфері шрифтів. Але справжнім мистецтвом каліграфії скоропис постане у XVII столітті [7; 143]. Так козацьке бароко XVI - XVIII століть подарувало нам яскраві зразки скоропису у документах військових та ратушних канцелярій.

Сьогодні, споглядаючи у минуле, придивляючись до плодів кропіткої праці вітчизняних митців графічної справи, художників-оформлювачів книг, ми можемо приблизно відтворити у своїй уяві процес розвитку українського рукописного та друкованого шрифту.

Як відомо, в основі великої кількості різноманітних напрямів графічного мистецтва лежать класичні шрифти. Але у XIX столітті значного розвитку зазнала видавнича діяльність та реклама, що зумовила значний попит на незвичайні, оригінальні, до цього не використовувані форми [3; 46]. Так зароджувалися модерністичні шрифти, які по суті зазнають великих розбіжностей із відпрацьованими класичними зразками [3; 6]. Дана група

шрифтів, не маючи чіткої теорії та методології, орієнтуючись на ситуативну потребу, стала уособленням жаги до експериментів у галузі графічного мистецтва талановитих митців свого часу. Серед відомих вітчизняних діячів епохи модернізму можна виділити артиста-малювача Григорія Олександровича Золотова, чий хист знайшов відображення, як на сторінках книг, так у створенні ескізів українських грошей того часу. Не менш значною фігурою у розвитку вітчизняної каліграфії є український графік і мистецтвознавець Павло Максимович Ковжун. Непересічним талантом у галузі розробки шрифтів також відзначився вітчизняний аніматор та книжковий ілюстратор Сергій Пилипович Конончук [4; 205].

У повоєнні роки на терені графічного мистецтва засяяла нова зірка, ім'я якій Василь Йосипович Хоменко. Саме він став автором першого українського складального шрифту [2; 295]. Не менш видатною у просторі вітчизняної графіки постала фігура Георгія Івановича Нарбути - художника, графіка, ілюстратора та автора перших українських державних знаків [3; 40]. Саме в ці часи у значній мірі відчувалося прагнення митців до показу краси шрифту, його гармонічного розміщення на аркуші задля досягнення ансамблевої єдності у оформленні книг. Зразком подібної роботи постало «Слово о полку Ігоревім», видане у 1967 році [3; 50].

У 1980-1990-х роках нові майстри з'явилися на обрії української каліграфії. Серед них особливо вирізняється Василь Яковлевич Чебаник – каліграф та художник-графік, чия діяльність було відзначено преміями, та авторству якого належить створення шрифту «Рутенія» [4; 205]. Також знаковою особою у мистецькому просторі української графіки постав Володимир Іванович Юрчишин – графік та книжковий оформлювач, діяльність якого теж відзначено державними преміями [3; 50]. Не менш визначною постаттю на терені вітчизняної графіки є Володимир Володимирович Лазурський – графік, художник книги, каліграф родом з Одеси, який є автором шрифту під назвою «Гарнітура Лазурського» [1; 100 - 101].

На сьогодні, взаємодія шрифтів на класичній основі із різноманітними модерними шрифтами надає змогу і надалі відкривати нові художні і комунікативні якості. Однак значну проблему становить той факт, що переважна більшість шрифтів, проєктована у просторі країн слов'янських народів, здебільшого є адаптаціями латиниці. Даний підхід до графіки шрифту нівелює особливості кирилиці. Крім того, час від часу навіть виникає питання про пристосування невластивих латинському алфавіту кириличних символів таким чином, аби досягти більшої їх схожості із латинським зразком. Подібне ставлення до вітчизняного шрифту не тільки скорочує кількість митців, працюючих із кириличним шрифтом, але й також сприяє збідності культури загалом [3; 37].

Тож вкрай важливими у питанні збереження і розвитку української графіки шрифту є не тільки вивчення зображувальних особливостей та можливостей вітчизняного історичного письма, але й розробка на його основі нових варіантів шрифтів, що відповідали б усім вимогам сучасного графічного дизайну.

Одним із тих художників-ентузіастів, що зробили великий внесок у розвиток вітчизняного графічного мистецтва, є наш сучасник, український книжковий графік, каліграф і педагог Віталій Степанович Мітченко.

Народився митець у м. Тула (Російська Федерація). У 1969 році він закінчив Саратовське художнє училище. Вже тоді відчуваючи великий інтерес до шрифтового мистецтва, яке згодом стане його покликанням, В. Мітченко вступив до лав факультету книжкової графіки Московського поліграфічного інституту, який закінчив у 1976 році. За часів навчання художник отримав змогу проходити ознайомчу практику у Німецькому місті Лейпциг.

По завершенні навчання В. Мітченко не змінив свого покликання і в 1976 році переїхав до Києва, де використав свій талант у сфері макетування, книжкового дизайну та ілюстрації, станкової графіки й каліграфії, зокрема працюючи на посаді художнього редактора у видавництві художньої

літератури «Дніпро». А починаючи з 1977 року плоди активної професійної діяльності митець починає демонструвати широкій публіці, приймаючи постійну участь у виставках станкової графіки і книги в Україні та за кордоном.

Непересічний хист В. Мітченка не залишився непоміченим, і у 1982 році він став членом Спілки художників України. А в 1986 році, накопиченими за роки плідної праці на ниві графічного мистецтва знаннями, художник почав ділитися із студентами, працюючи на посаді старшого викладача Академії образотворчого мистецтва і архітектури у м. Київ аж до 1999 року. Цього ж року, покинувши на деякий час викладацьку діяльність, В. Мітченко заступив на посаду головного художника видавництва «Дніпро», яку згодом покинув, аби у 2004 році почати працювати у видавництві «Грамота» на аналогічній посаді.

За роки власної роботи у редакції митець приймав активну участь у виставковій діяльності. Так у 2003 і 2004 роках В. Мітченко став учасником і автором української експозиції на міжнародній книжковій виставці, що проходила у Німецькому місті Франкфурт-на-Майні. А в 2008 році, знаннями у галузі мистецтва шрифту він знов почав ділитися із студентами, повернувшись до викладацької діяльності, тепер у лавах Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури у м. Київ.

Творчу діяльність В. Мітченка у галузі книжкового дизайну та ілюстрації було відзначено більш ніж 20 дипломами та іншими винагородами на республіканських і закордонних конкурсах книги.

Особливої уваги також заслуговує його робота у складі творчої групи, в якій, за участі М. Дмитриєнка, О. Івахненка та Ю. Савчука, в 1997 році було створено проект Великого державного герба України [5; 1].

На фестивалі «Свято кирилиці», влаштованому в 2008 році на базі Харківської академії дизайну та мистецтва, відбулася презентація книги В. Мітченка «Естетика українського шрифту». Її було проведено разом із лекцією «Лігатура в українському рукописному шрифті як засіб створення

зорового образу», у ході якої було докладно розглянуто процес створення художником цілісного напису-образу, під час якого сам напис стає цілісною художньо виразною композицією [5; 4- 9]. І це нагадує нам про те, що текст не є всього лише сухою письмовою фіксацією, він також може виступати у якості матеріальної візуалізації образів, нероздільної від реального змісту твору. На відміну від книги, оздобленої ілюстраціями, відокремленими від тексту, каліграфічний аркуш являє собою життя образу безпосередньо у словах та їхньому матеріальному втіленні - написі [6; 73]. Все це не дозволяє нам забути один простий але вкрай важливий факт - будь яке письмо виникло з малюнка і вінцем його еволюції можна вважати поєднання сенсового навантаження із образним забарвленням, втілене у каліграфічному аркуші.

Яскравим прикладом нерозривного зв'язку змісту й форми є рукописна варіація книжки М. Гоголя «Вій», над якою В. Мітченко працював протягом десяти років (1997- 2007 рр.) [5; 26 - 29]. Не менш вражаючим здобутком у галузі книжкового дизайну та каліграфії є художнє оформлення до «Лісової пісні» Лесі Українки, композиції якого втілюють образи дійових осіб, а обраний митцем рослинний стиль ідеально відтворює атмосферу драми-феєрії [5; 36 - 37].

Чудово демонструє вишуканий стиль автора одна із його робіт, присвячених творчості зарубіжних письменників, а саме каліграфічний аркуш до вірша грузинського письменника Важі Пшавелі «Орел» [5; 41]. Аркуш цей було продемонстровано на виставці Спільки каліграфів Грузії у м. Тбілісі, присвяченій 150-річчю з дня народження класика грузинської літератури В. Пшавелі. Дана робота є яскравим прикладом пропорційної рівноваги, яку авторові вдалося зберегти між текстом та зображенням. Особливим ефектом від такого поєднання є те, що текст та образ неможливо сприймати одночасно, однак вони не заважають одне одному, а навпаки, доповнюють, створюючи необхідну атмосферу.

Не менш прекрасного декоративного ефекту В. Мітченко досягає у композиції, що присвячена твору І. Франка «Захар Беркут», де поєднання

численних ліній, що мають різні відтінки, у купі зі складним кольоровим вирішенням чинять на глядача враження, сповнене атмосферою твору, якому і присвячено композицію [5; 15].

Це далеко не повний перелік робіт визначного митця сучасності, кожна з яких по-своєму висвітлює його авторський стиль. Так у кращих традиціях скоропису, за допомогою пера чи пензля, В. Мітченко демонструє вільний характер письма, споріднений із козацьким бароко, а тісний зв'язок його творчої діяльності із книжковою графікою породжує неповторне розкриття змісту через каліграфію, наближуючи її до живопису.

Цей процес нагадує нам, що культура шрифту являє собою важливу і невід'ємну складову національної художньої культури, де шрифт є відзеркаленням духу свого часу. Як і інші види мистецтва, він зазнає розвитку, оживаючи у роботах каліграфів та графіків.

Роботи В. Мітченка є втіленням майстерності та хисту, що поєднуючись, утворюють незабутній впізнаваний стиль. І в той же час, кожна його робота є глибоко індивідуальною, оскільки передає характер літературного твору, його зміст або настрій, атмосферу чи навіть епоху.

З огляду на чудові художні здобутки у галузі вітчизняної каліграфії, творчу діяльність В. Мітченка по праву можна вважати не аби яким внеском у розвиток українського графічного мистецтва. Плідно працюючи на ниві станкової графіки, книжкової ілюстрації та дизайну, оживляючи легким рухом пензля твори великих українських і закордонних письменників, від творить справжню казку, укладаючи давнє мистецтво каліграфії в контекст сучасної культури.

-
1. Искусство шрифта. Работы московских художников книги. 1959 - 1974. М.: Книга, 1997. С. 100- 101.
 2. Книгознавство. Термінологічний словник. К.: Експрес-Поліграф, 2012. С. 294 - 296.
 3. Куленко М. Я. Графічний дизайн: мистецтво шрифту. К.: Клуба, 2010. С. 6- 91.
 4. Мітченко В. С. Естетика українського рукописного шрифту.

- К.: “Грамота”, 2007. С. 204 - 205.
5. Мітченко В. С. Майстер-клас. Каліграфія. К.: Грамота, 2012. С. 1 - 47.
6. Образотворче мистецтво. Київ: НСХУ, 2020. С. 72- 73.
7. Таранов Н. Н. Рукописний шрифт. Льв.: Вища школа, 1986. С. 131- 153.

ПОНЯТТЯ КОХАННЯ: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС

Соловейчук О., Бакланова Н. М.

До античних часів таке поняття як кохання мало зовсім інший характер, аніж в сучасному світі. Для наших предків це поняття включало в себе: створення племених союзів, так званих сімей і функцію розмноження. На той момент це був один із основних засобів виживання, адже тільки разом зі своєю сім'єю (племенем) людина була спроможна почувати себе в безпеці і захиститися від хижих звірів, погодніх негод та інших племен, які заради виживання обороняли або розширювали свої території. Також не можна не взяти до уваги, сам процес розмноження. В людській природі цей процес акладений на фізичному та біохімічному рівнях, тому не дивно, що людей тягне до протилежної статі. В ті часи ніхто ще не думає про психологічний аспект цього питання.

Зовсім інша справа це Античність. Саме в цю пору вперше у світовій історії була усвідомлена цінність людської особи і створені умови для її розкриття та вдосконалення. Кожна людина - це цілий світ і одночасно частка цілого. Людина прагне вийти за межі своєї особистості. І знайти бажану цілісність допомагають дружба, любов, які перетворюють наше ставлення до близьких, до навколишнього світу Цією темою в давній Греції захоплювались такі видатні постаті, як Геродот, Лукіан, Аристотель, Сократ тощо, але найбільший внесок в вивченні поняття кохання зробив